

Süleyman Demirel

Murat Arslan

İstanbul, İletişim Yayınları, 2019, 271 sayfa, ISBN:978-975-05-2687-9

Caner ASAL*

Yeditepe Üniversitesi Öğretim Üyesi Dr. Murat Arslan'ın 2017 yılında Prof.Dr. Feroz Ahmad danışmanlığında Yeditepe Üniversitesi'nde doktora tezi olarak savunduğu Süleyman Demirel: Bir Siyasi Biyografi adlı çalışması, İletişim Yayınları tarafından 2019 yılında Süleyman Demirel adı altında kitap olarak basılmıştır. Aynı yıl ikinci baskısını yapan kitabın giriş ve sonuç kısımları hariç altı bölümü bulunmaktadır. Erken Yıllar (1924-1960) başlığını taşıyan birinci bölümde yazar, Süleyman Demirel'in doğumundan başlayarak 27 Mayıs 1960 ihtilaline kadar olan dönemdeki yaşamını anlatmaktadır. Demirel, eğitim hayatı, evliliği ve iş yaşamı özellikle de Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü görevi bağlamında değerlendirilir. Bu bölümde ilk olarak yazar, Demirel'in hayatındaki tevekkül-sabır ayırımının siyasi hayatına dair işaretler bulduğunu ve zihniyetinin şekillenmesinde köy ve köylülüğün önemli rol oynadığını ifade eder. Köylülüğün yetişme tarzının bir parçası olduğuna ve köylünün ettiklerinin sonucunu aylarca beklemesine dair Demirel'in Nimet Arzık'a röportajından alıntı yapan Arslan, edindiği kanaati bu röportajdaki alıntısıyla desteklemektedir(s.19). Arslan, dönemin ve coğrafyanın zor şartlarının Demirel ve diğer köylülere kısa süreli bir yaşam mücadelesine dayanan bir pragmatizm imkanı sunduğunu, hava koşullarının dahi kaderlerinde önemli bir belirleyici olduğunu bilen insanların, hayatta kalmak için en azından günü kurtarmaları gerektiğinin farkında olduklarından hareketle bunun, Demirel'in siyasi hayatında da izlerini sürmeyi sağladığını belirtmiştir (s.24).Yazara göre, Demirel pragmatizmi ideolojilere karşı mesafelidir ve yeri

* Doktorant, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, caner.asal89@gmail.com

geldiğinde pragmatizm çerçevesinde sadece fayda sağlamak için ideolojik söylem ve tutum benimsemekten kaçınmamıştır (s.43).

Yükseliş (1960-1964) başlıklı ikinci bölümde ise ilk olarak Demirel'in 1960 darbesi sonrası Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nden istifasını müteakiben asker alınışını ele alır. Ardından Demirel'in Adalet Partisi'nde görev alınışına değinen Arslan, onun Adalet Partisi Genel Başkanlığı'na seçiliş sürecinden bahseder. Bölüm sonunda Demirel'in siyasete heves etmediğine aksine zorla sürüklendiğine, kendisini bu yola itenin Türkiye'nin zor şartları olduğuna ilişkin sözlerinin tersine yazar, Demirel'in 1960-1964 arası yaptıklarının dediklerini zıddını işaret ettiğini ve bu dönemde ciddi hırs ve pragmatizmin söz konusu olduğunu belirtir. Kitabın üçüncü bölümü ise İlimli Pragmatizm (1964-1971) adını taşımaktadır. Demirel'in önce başbakan yardımcısı olması bir süre sonra yapılan 1965 seçimleri sonrası da partisinin tek başına iktidara gelişine değinilen bölümde Cemal Gürsel'in rahatsızlığı ve Cevdet Sunay'ın cumhurbaşkanı seçilmesi ile Demirel'in iktisat politikaları belli başlı gelişmeler olarak ele alınır. Yazar, Demirel'in komünist karşıtı tutumuna rağmen Sovyetler Birliği'nden kredi alarak birtakım sanayi tesislerinin yapıldığını söylemesini de onun pragmatik tutumunun iyi bir örneği olarak gösterir (s.93).1969 seçimleri ve sonrasında Adalet Partisi içindeki sıkıntılar ile Demokratik Parti'nin kurulmasına değinen yazar, 12 Mart Muhtırasının radyoda okunması ile Demirel'in muhtıraya direnmemesini o dönem hem iç ve dış politikadaki zorluklar hem de kendi partisinin bölünmesine bağlayarak bölümü tamamlar (s.112).Kitabın Siyasi Karmaşa (1971-1980) adını taşıyan bölümünde yazar, okuyucuya Demirel'in 12 Mart dönemi hükümetleri sırasında aldığı tavrı, 1973 yılında yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerini, 1973 genel seçimlerini, 1974 yılının sonlarında başlayan ve aylar süren hükümet sonrası kurulan Milliyetçi Cephe hükümetlerini ve politikalarını sade ve akıcı bir şekilde aktarır. Demirel'in 1979 yılında kurduğu azınlık hükümetinin 12 Eylül darbesi sonucu devrilmesiyle biten bölümde yazar, bölüme konu olan dönemin Demirel'in pragmatizminin ön planda olduğu ve çoğu zamanda bu pragmatizmin oportünizme dönüştüğü yılları kapsadığını ifade eder. Yazar, bölümün sonunda kurduğu "12 Eylül 1980'de kendisine verilen emre bir kez daha itaat ediyordu." (s.174) ifadesiyle aslında Demirel'in asker karşısında ne kadar pasif kaldığını ve ne kadar edilgen bir karaktere dönüşebileceğini de göstermektedir.

Hamzakoy'dan Çankaya'ya (1980-1993) adlı bölümde de Demirel'in yaşamı kronolojik bir şekilde verilmeye devam etmektedir. Yazar bu bölümde, Demirel'in darbe sonrası Hamzakoy'da ikamete mecbur edilmesinden Doğru Yol Partisi'nin kurulmasına, Özal'ın Cumhurbaşkanı seçilmesinden kendisinin 1991 yılında tekrar iktidara gelişine kadar belli başlı tüm gelişmelere değinir. Demirel'in Celal Bayar'a kurduracağı partinin başkanlığını teklif etmesi ve bunun reddedilmesi ilginç bir ayrıntı olarak bölümde yer almıştır. Demirel'in Cumhurbaşkanlığına seçilmesiyle son bulan bölümde yazar, 1980'li yılların Demirel'ini daha tecrübeli, daha ılımlı, geçmişteki hatalarından ders almış bir figür olarak görmektedir. Ona göre Demirel'in karakterinde değişmeyen tek şey ise pragmatizmdir (s.211). Kitabın son bölümü ise Çankaya (1993-2000) adını taşımaktadır. Demirel'in cumhurbaşkanı seçilmesi sonrası başta hükümet olmak üzere belli başlı siyasal gelişmeleri ele alan yazar,1995 seçimleri sonrası 28 Şubat 1997 sürecinde Demirel'in anayasa yoluyla süreç sonrası uygulamalara meşruiyet getirmeye çalıştığını ve daha güçlü olduğunu düşündüğü seküler elitlerle işbirliği yaparak geleneksel seçmen tabanı ile ilişkisinin de kopma noktasına geldiğini ifade eder. Yazar,1999 seçimleri sonrası DSP-MHP-

ANAP koalisyon hükümetinin kurulması için devreye giren Demirel'in 2000 senesinde kendisine bir dönem daha cumhurbaşkanlığı yapmayı sağlayacak anayasa değişikliğinin siyasi rakibi Ecevit tarafından desteklenmesine karşılık kendisine yakın sağ partilerce reddedilmesi sonrası siyasi hayatının bittiğini belirtmiştir. Ona göre bu durum son derece manidardır. Öte yandan yazara göre birçoklarınınca Çankaya yıllarının Demirel'in devlet adamına dönüşümünü ifade etmesine rağmen pragmatizm açısından bakıldığında ona göre değişen Demirel değil, zaman ve zemindir. Demirel de değişen zaman ve zemine ayak uydurmuştur (s.252).Demirel'in 2000 sonrası yaşamına kısaca sonuç bölümünde değinen yazar ise Demirel'in köylülüğüyle ve mühendisliğiyle toplumun farklı kesimlerinin desteğini almasına rağmen bir türlü tam olarak benimsenememesini onun zaman ve zemine uygun olarak hareket etmesine (s.255) bağlamaktadır.

Kitabı genel olarak değerlendirmek gerekirse yazar, olabildiğince nesnel bir şekilde Süleyman Demirel'i incelemeye çalışmıştır. Dilin, sade ve akıcı olduğu kitapta kimi zaman yazarın eleştirel cümlelerini görmek mümkünse de bu, çoğu zaman diplomatik bir dille belirtilmiştir. Sonuç kısmının oldukça kısa tutulduğu kitap, yazarın savına uygun olarak Demirel pragmatizmini ve bunun kökenlerini genel olarak başarılı bir şekilde yansıtmıştır. Ancak buna rağmen kitapta olayların aktarımı şeklinde bir stil kitaba hâkim olmuştur denilebilir. Demirel ve ailesiyle röportaj yapmayan yazar, bunun yerine Demirel'in bazı gazetecilere verdiği röportajlardan faydalanmıştır. Bunun yanı sıra Demirel'in sosyal hayatına da değinilmemiştir. Dönemin gazeteleri, arşiv belgeleri ve TBMM tutanaklarının da kullanıldığı eserde resmi gazete kaynaklar arasında yoktur. Anılara ise gerektiğinde değinilmiştir. Sonuç olarak oldukça isabetli şekilde bölümlere ayrılmış ve içerisinde isabetli tespitlere yer verilmiş söz konusu eser, Süleyman Demirel ve dönemi konusunda derli toplu ve yakın döneme meraklı kişiler için başlangıç mahiyetinde bir kaynak sunması dolayısıyla önemlidir denilebilir.